

Kritik mot polisen för ett ingripande mot en utländsk kvinna och uttalanden om ett frihetsberövande var förenligt med den s.k. proportionalitetsprincipen m.m.

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot bl.a. Polismyndigheten i Skåne, polisområde Mellersta Skåne (Lund). Hon anförde i huvudsak följande.

En 58-årig malaysisk kvinna (BB), som varit anställd som hushållerska i AA:s familj till och från under flera år, greps den 29 mars 2006 av polisen. BB hade varit på COOP för att handla. Till affären hade hon haft med sig några tomflaskor. Efter att ha pantat dessa och fått kvitto från automaten, anmodade personalen BB att följa med in på kontoret. Hon anklagades där för att ha pantat två icke giltiga returflaskor med förfalskade streckkoder. BB kände inte igen flaskorna. – Enligt uppgift hade personalen även sett en annan kvinna som eventuellt kunde ha varit den som pantat flaskorna, men eftersom denna kvinna försvunnit hade de inte kunnat kontrollera henne. – Personalen kontaktade därefter polisen som kom och grep BB som skäligen misstänkt för bedrägeri. Personalen misstänkte också att BB ingick i en liga som använde förfalskade streckkoder för att tvinga affären att betala ut felaktiga pantersättningar. BB fördes till polisstationen och trots att hon talar engelska rekvirerades tamilsk tolkhjälp. BB fick inte kontakta AA:s familj och ingen i familjen visste därför något om det inträffade. AA kontaktade så småningom både polis och sjukhus för att höra efter om det hade inträffat någon olycka. Hon fick då inte någon information. Senare blev hon dock uppringd av polisen i Lund som meddelade att BB fanns där. När AA hämtade BB var klockan ungefär 22.00. Då hade BB suttit nästan sju timmar i ett låst rum på polisstationen utan sina tillhörigheter och utan möjlighet att ringa till någon. Slutligen ansåg AA att hela historien var både orimlig och löjväckande.

Utredning

Polismyndighetens handlingar i ärende K37955-06 granskades. Av dessa framgick bl.a. följande.

Den 29 mars 2006 kallades polis till affären COOP i Lund. En man ur personalen informerade polisen om att affären under en längre tid haft problem med att folk

klistrade på kopierade s.k. EON-koder på flaskor som det egentligen inte är pant för. Vid det aktuella tillfället hade den anställde sett att det kom två ”falska” flaskor på bandet bakom en pantautomat. Han gick därför ut till framsidan av automaterna och såg där två kvinnor. En av dessa, BB, var på väg från automaterna. Han förde kvinnan till kontoret, och hon hade två pantkvitton. Den anställde hade inte sett att det var BB som stoppade flaskorna i automaten men ansåg att det inte kunde vara någon annan. Tidpunkterna och summorna på kvittona ansågs också stämma. Polismännen grep därefter, kl. 15.10, BB misstänkt för bedrägeri bestående i att hon skulle ha försökt få ersättning för s.k. PET-flaskor genom att förse dem med en kopierad EON-kodning. I samband med gripandet togs flaskorna och de två pantkvittona i beslag (kvittonas belopp var 6 kr 50 öre resp. 28 kr). Pantvärdet på flaskorna uppgick till sammanlagt åtta kronor. BB, som inte hade någon legitimation med sig, fördes till polisstationen i Lund och sattes i arresten kl. 15.40. En anmälan om bedrägeri upprättades kl. 15.47, och i denna noterades bl.a. att BB talade dålig engelska, att hon uppgett att hon bodde hos bekanta i närheten av COOP och att hon hade ett COOP-kort på sig tillhörande AA – Vidare antecknades att den ansvarige för returflaskorna vid COOP informerat polisen om att affären under cirka ett och halvt års tid haft problem med PET-flaskor med påklistrade EON-koder och på grund av detta haft utlägg med femsiffriga belopp. Tidigare under den aktuella dagen hade affären fått in sex flaskor med samma kod påklistrad som de två beslagtagna flaskorna hade; denna kod hade även förekommit tidigare. Vidare hade COOP samma dag fått in motsvarande två kassar med flaskor med en annan kod påklistrad. I anmälan noterades att BB inte kunde kopplas samman med dessa flaskor. – Kl. 16.50 gjordes vissa registerslagningar. Det framkom då att AA bodde i närheten av COOP. Mellan kl. 18.50 och kl. 20.00 hördes BB, varvid hon delgavs misstanke om bedrägeri. Hon förnekade brott och uppgav bl.a. att det hade varit två andra kvinnor i lokalen vid tillfället. Två förhör med den butiksanställde hölls också under dagen. Åklagare kontaktades kl. 20.15, och kl. 21.25 hävde åklagaren gripandebeslutet. AA kom till polisstationen med BB:s pass och efter identifiering, lämnande av adressuppgifter m.m. släpptes BB. Den 6 april 2006 hävde åklagaren beslagen, och det beslutades att pantkvittona skulle lämnas ut till kvinnan. Den 10 april 2006 noterades dock i beslagsloggaren att man saknade adress till BB och att kvittona saknade värde varför de kastades.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande i nedanstående hänseenden.

1. Vilka rättsliga överväganden föregick beslutet att gripa kvinnan misstänkt för bedrägeri?
2. Gjordes det några överväganden jämlikt 24 kap. 22 § första stycket andra meningen RB innan kvinnan sattes i arrest?
3. Vidtogs det några åtgärder som syftade till att säkerställa kvinnans identitet? Detta med tanke på att kvinnan tidigt uppgav att hon bodde i närheten av

COOP och att man påträffade AA:s COOP-kort på kvinnan och gjorde registerslagningar på AA, som visade att hon bodde i närheten av COOP, samt att AA hade kontaktat polisen för att efterhöra om någon olycka hade skett m.m.

4. Orsaken till att förhör med kvinnan hölls först efter flera timmar och till att gripandet anmäldes till åklagaren först kl. 20.15.
5. Anledningen till att pantkvittona kastades trots att kvinnans adress hade lämnats till polismyndigheten endast några dagar tidigare.

Polismyndigheten (dåvarande länspolismästaren CC) anförde följande.

1. Vilka rättsliga överväganden föregick beslutet att gripa kvinnan misstänkt för bedrägeri?

Upplysningar

Polismännen DD och EE kallades vid 15-tiden onsdagen den 29 mars 2006 till affären COOP vid Mårtensstorget i Lund. Anledningen var att personal i butiken anmält att de ertappat en kvinna från Malaysia som lämnat två PET-flaskor i retur med falsk s.k. EON-märkning. Hon hade erhållit pantkvitton för flaskorna, vilka kvitton kunde användas till att erhålla kontant betalning från COOP.

Enligt personal på avdelningen för returflaskor var det ett vanligt problem att tomma PET-flaskor med påklitrade kopierade EON-märkningar lämnades in till affären och COOP hade till kunder på oriktiga grunder betalat totalt ett femsiffrigt belopp under omkring ett och ett halvt år. Tidigare samma dag hade sex flaskor med motsvarande påklitrade, kopierade koder som de två nu inlämnade flaskorna tagits emot i en automat.

Vittnet hade omedelbart efter att de två aktuella flaskorna kommit in på bandet i automatutrymmet kunnat gripa en av två kvinnor som han sett stå vid inlämningsautomaten. Belopp och tidpunkt på de pantkvitton den gripna kvinnan företedde stämde med de aktuella inlämnade tomflaskorna.

Med stöd av anmälan, vittnesuppgifter och det förhållandet att kvinnan saknade pass eller annan identitetshandling beslutade polismännen att gripa kvinnan med stöd av 24 kap. 7 § och 24 kap. 2 § rättegångsbalken (RB) på sannolika skäl misstänkt för bedrägeri.

De två PET-flaskorna och två pantkvitton togs i beslag.

Bedömning

Som grund för gripandet har angetts att BB var på sannolika skäl misstänkt för bedrägeri. Rubriceringen synes ha sin grund i en misstanke om att BB varit delaktig i en mer omfattande brottslighet med felmärkta flaskor än de två flaskor som nu var aktuella. Den gärning som föranledde ingripandet mot henne borde annars, betraktad som en isolerad händelse, vara att bedöma som ett bedrägligt beteende.

Oavsett rubriceringen av gärningen får gripandet anses ha stöd i 24 kap. 7 § och 24 kap. 2 § RB då kvinnan var okänd och saknade identitetshandlingar. Det kunde därtill bedömas finnas risk för att hon genom att bege sig från riket skulle undandra sig lagföring eller straff (jfr JO:s ämbetsberättelse 1997/98 s. 147 ff).

Polismyndigheten menar vidare att i efterhand framstår ett medtagande till förhör med stöd av 23 kap. 8 § RB som en tillräckligt ingripande åtgärd i syfte att snabbt få utrett främst kvinnans identitet, bostadsadress och hennes inställning till aktuell brottsmisstanke.

2. Gjordes det några överväganden jämlikt 24 kap. 22 § första stycket andra meningen rättegångsbalken innan kvinnan sattes i arrest?

Upplysningar

Kvinnan togs i förvar efter beslut av inre befäl, kommissarien FF. Han har uppgett att skälet för åtgärden var att det var nödvändigt för att utreda hennes identitet, hennes bostadsadress och hennes inställning till det brott som hon var misstänkt för. Det var därtill nödvändigt att använda tolk då kvinnan inte kunde göra sig förstådd på svenska, engelska, tyska eller franska.

Bedömning

Det är polismyndighetens uppfattning att ärendet borde ha kunnat hanteras tillfredsställande även utan att BB placerades i arresten.

3. Vidtogs det några åtgärder som syftade till att säkerställa kvinnans identitet?

Upplysningar

Inre befäl, kommissarien GG, som övertog ansvaret för ärendet efter FF, bedömde att förhör skulle hållas med kvinnan innan man tog kontakt med anhörig eller annan person för identifiering. GG har uppgett att skälet för den bedömningen var omfattningen av bedrägerierna mot COOP och misstankar om att det skulle vara fler personer inblandade.

Efter avslutat förhör med kvinnan tog man kontakt med Åklagarmyndigheten. Åklagaren beslutade att kvinnans identitet skulle styrkas och att hon därefter skulle frigges.

Efter kontakten med åklagaren kontaktades AA, som medan utredningen med bl.a. kompletterande vittnesförhör och anlitande av tamilsk tolk pågick efterhört om polisen hade kännedom om den saknade BB.

BB frigavs kl. 21.25 efter att AA uppvisat hennes pass.

Bedömning

Mot bakgrund av att BB enligt anmälan uppgav att hon bodde hos bekanta i närheten av Mårtenstorget och att det vid avvisiteringen i arresten påträffades ett COOP-kort som tillhörde AA, boende vid Mårtenstorget, borde identifieringen ha kunnat genomföras på tämligen kort tid.

4. Orsaken till att förhör med kvinnan hölls först efter flera timmar och till att gripandet anmälades till åklagaren först kl. 20.15

Upplysningar

BB greps kl. 15.10. Förhör enligt 24 kap. 8 § RB påbörjades först kl. 18.50 och avslutades kl. 20.00. Åklagare underrättades kl. 20.15.

Från polisområdets sida har uppgetts att ett antal åtgärder vidtogs innan anmälan gjordes till åklagare, t.ex. kompletterande vittnesförhör och förhör med den misstänkte med hjälp av tamilsk tolk.

Bedömning

Av 24 kap. 8 § andra stycket RB framgår att den gripne så snart som möjligt skall förhöras av polisman eller åklagare. Gripandet skall därtill skyndsamt anmälas till åklagaren om denne inte redan tidigare har underrättats. Innebörden av begreppet ”skyndsamt” har ansetts vara ”snarast möjligt” efter gripandet (Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, 2005, s. 208).

Att åklagare underrättas om ett gripande först efter ett förhör enligt 24 kap. 8 § RB är som framgått ovan i enlighet med bestämmelserna i rättegångsbalken. Det ligger dock i sådana fall polismyndigheten att se till att ett sådant förhör genomförs så snart att kravet på en skyndsamt underrättelse till åklagaren kan uppfyllas. En anmälan till

åklagare om ett gripande får inte fördröjas av skäl som hänför sig till polisens sätt att organisera arbetet (Lindberg, a.a.s. 209).

Förhöret enligt 24 kap. 8 § RB påbörjades tre och en halv timmar efter gripandet. Även om man inför förhöret tvingades anlita tolk framstår den tiden som väl lång i förhållande till kraven i rättegångsbalken.

Åklagaren underrättades om frihetsberövandet först efter drygt fem timmar. Kravet på skyndsam underrättelse kan därmed inte anses uppfyllt.

5. Anledningen till att pantkvittona kastades trots att kvinnans adress hade lämnats till polismyndigheten endast några dagar tidigare

Upplysningar

Från polisområdets sida har uppgetts att när beslagsenheten skulle verkställa åklagarens beslut om att återlämna pantkvittona till kvinnan kunde hennes adress inte återfinnas. Man tog från enhetens sida kontakt med kommissarien HH, som kontrollerade om kvinnans adress fanns i polisens register (RAR och DUR). HH kunde inte finna någon adressuppgift och beslutade då att kvittona skulle kastas då de saknade värde, eller i vart fall hade ett ringa värde, och det inte fanns någon adress till vilken de kunde sändas.

Det har senare framkommit att kvinnans adress finns noterad i en promemoria i ärendet. Innehållet i promemorian var inte vid tillfället sökbart i datormiljö.

Bedömning

Det är polismyndighetens uppfattning att kvinnans adress då den kommit till polisens kännedom borde ha registrerats i RAR eller DUR. Det är inte förenligt med gällande rutiner att enbart nedteckna adressen i en promemoria.

AA bereddes tillfälle att kommentera remissvaret.

I ett beslut den 4 december 2007 anförde *chefsJO Melin* bl.a. följande.

Rättslig reglering

Regler om häktning och andra straffprocessuella frihetsberövanden finns i 24 kap. RB.

En grundläggande förutsättning för att häktning skall kunna ske är att den misstänkte på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket är stadgat fängelse ett år eller därutöver. För att häktning skall få ske krävs vidare att det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara), se 1 § första stycket. Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter får emellertid inte häktning ske (1 § fjärde stycket).

Undantag från dessa regler görs i 2 § som har följande lydelse.

Den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas oberoende av brottets beskaffenhet,

1. om han är okänd och vägrar att uppge namn och hemvist eller om hans uppgift om detta kan antas vara osann, eller
2. han saknar hemvist inom riket och det finns risk för att han genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Även den som endast är skäligen misstänkt för brott får under vissa förutsättningar häktas, s.k. utredningshäktning (3 §).

Om det finns skäl att häkta någon, får han anhållas i avvaktan på rättens prövning av häktningsfrågan. Finns inte fulla skäl till häktning men är den misstänkte skäligen misstänkt för brottet, får han anhållas om det är av synnerlig vikt att han tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning. Beslut om anhållande meddelas av åklagaren (6 §).

Om det finns skäl att anhålla någon, får en polisman i brådskande fall gripa honom även utan anhållningsbeslut. Om den som har begått brott, på vilket fängelse kan följa, påträffas på bar gärning eller flyende fot, får han gripas av envar. Envar får också gripa den som är efterlyst för brott. Den gripne skall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman (7 §).

Om någon har gripits enligt 7 §, skall han så snart som möjligt förhöras av polisman eller åklagare. Har åklagaren inte redan underrättats om frihetsberövandet, skall det skyndsamt anmälas till honom. Åklagaren skall efter förhöret omedelbart besluta om den misstänkte skall anhållas. Anhålls inte den misstänkte, skall beslutet om gripande omedelbart hävas (8 § andra stycket). Innan åklagaren har underrättats om frihetsberövandet, får beslutet om gripande hävas av polismyndigheten, om det är uppenbart att det inte finns skäl för fortsatt frihetsberövande. I omedelbar anslutning till gripandet får beslutet under samma förutsättningar hävas även av en polisman som har fattat beslutet (8 § tredje stycket).

Den som är gripen, anhållen eller häktad skall tas i förvar. Den som är gripen behöver emellertid inte tas i förvar om det inte är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med gripandet, ordning eller säkerhet (22 § första stycket).

För häktning liksom för användningen av andra straffprocessuella tvångsmedel gäller den s.k. proportionalitetsprincipen. Denna innebär att ett sådant tvångsmedel får användas endast om skälet för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (1 § tredje stycket). Även i fall där en formell möjlighet till frihetsberövande öppnas genom reglerna i 2 § bör man således i enlighet med proportionalitetsprincipen vara alltmer restriktiv med frihetsberövanden ju lindrigare brottet är (prop. 1986/87:112 s. 31 f.). Om de tvångsmedel som kan komma i fråga inte står i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärderna bör man avstå från dem (jfr prop. 1988/89:124 s. 27). – En annan princip som styr användningen av tvångsmedel är den s.k. ändamålsprincipen. Denna innebär att ett tvångsmedel bara får användas för de i lagstiftningen angivna syftena. Det innebär i sin tur t.ex. att vid utredning av ett visst brott får tvångsmedel inte tillgripas på grund av ett allmänt antagande att den misstänkte möjligen också kan ha gjort sig skyldig till annan brottslighet (JO 1990/91 s. 63).

Straffskalan för bedrägeri är fängelse i högst två år och för bedrägligt beteende böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken).

Bedömning

Den aktuella dagen kallades polis till affären COOP i Lund eftersom personalen där påstod sig ha tagit en kvinna, BB, på mer eller mindre bar gärning i anslutning till att hon pantat tomflaskor med påklistrade koder. I juridisk mening synes BB ha blivit föremål för ett s.k. envarsgripande. Polismännen informerades, förutom om den specifika händelsen, även om det faktum att affären under en längre tid haft problem med ”falska” pantflaskor och att det sammantaget handlade om tämligen stora summor.

Polismännen grep kvinnan – rätteligen övertog envarsgripandet – och förde henne sedan till polisstationen. Men fanns det verkligen skäl för gripandet?

Som framgått förutsätter ett beslut att gripa någon – eller överta ett envarsgripande – att anhållningsskäl föreligger och för ett anhållningsbeslut krävs i sin tur i princip att det föreligger skäl för häktning. Eftersom häktning kan ske med stöd av bestämmelserna i 24 kap. 3 § RB blir utgångspunkten för bedömningen i det följande att det krävdes att BB i vart fall var skäligen misstänkt för brott. För att en person skall anses vara skäligen misstänkt för ett brott krävs i sin tur att det föreligger konkreta omständigheter som med viss styrka talar för att personen i fråga har begått den gärning som misstanken avser. Polismyndigheten har i remissvaret anfört att grunden för gripandet var att BB var på sannolika skäl misstänkt för bedrägeri, vilket innebär en högre grad av misstanke.

Utredningen ger vid handen att ingen hade iakttagit att BB pantade de ”falska” flaskorna. Det kunde således inte uteslutas att det var någon annan, t.ex. den andra kvinnan som personalen såg. Enligt BB fanns det två andra kvinnor på platsen. Det är emellertid klarlagt att BB befann sig i lokalen när personalen kom dit och att hon hade pantat flaskor, vilket i och för sig var omständigheter som talade för att det skulle ha kunnat vara hon som pantade de ”falska” flaskorna. Det butiksanställda vittnet uppgav för polisen att pantbeloppet för flaskorna, åtta kronor, stämde överens med BB:s pantkvitton. Kvittona upptog dock beloppen 6 kr 50 öre resp. 28 kr varför uppgiften synes ha varit något missvisande. – Mot denna bakgrund kan det givetvis diskuteras om BB var skäligen misstänkt för brott. En sådan fråga är emellertid av den arten att den ger ett visst utrymme för olika, var för sig godtagbara bedömningar. Jag kan därför inte resa någon invändning mot bedömningen att BB kunde betraktas som skäligen misstänkt för brott. Jag har däremot svårt att inse att den högre misstankegraden sannolika skäl skulle ha kunnat föreligga. Polismyndigheten har också underlåtit att belysa den saken närmare i sitt remissvar.

Nästa fråga som uppkommer är vilket brott BB kunde misstänkas för.

Jag vill först här nämna att den isolerade händelsen med de två ”falska” flaskorna à fyra kronor stycket var, som polismyndigheten också anført, att bedöma som bedrägligt beteende (9 kap. 2 § brottsbalken). Som framgått synes emellertid de inblandade polismännen ha ansett att BB var misstänkt för bedrägeri. Denna uppfattning förefaller ha sin grund i att misstankar uppkom om att BB var delaktig i en mer omfattande brottslighet, men vilka närmare omständigheter som låg till grund för denna bedömning har inte redovisats i ärendet. Den enda omständighet som jag kan tänka mig låg till grund för polisens resonemang i denna del var det förhållandet att den aktuella streckkoden, enligt uppgift i polisanmälan, hade använts vid tidigare tillfällen. Butikspersonal uppgav att koden bl.a. använts på sex flaskor tidigare samma dag, varvid pant utbetalats med sammanlagt 24 kronor. I vilken utsträckning koden använts dessförinnan angavs emellertid inte. Dessutom kan noteras att det i polisanmälan antecknades att BB inte kunde ”kopplas samman” med tidigare fall av liknande händelser. Polisen förefaller alltså ha lagt personalens upplysningar om affärens problem med kopierade koder, och spekulationer om möjliga samband, till grund för sina kommande beslut under dagen rörande BB utan att själva närmare reflektera över saken.

Jag anser mig således endast kunna godta att BB kunde betraktas som skäligen misstänkt för bedrägligt beteende. Nästa fråga blir då om det fanns förutsättningar att gripa och föra henne till polisstationen för detta brott.

Polismyndigheten har upplyst att BB var okänd och att hon inte heller hade någon identitetshandling på sig. Myndigheten har därför hänvisat till bestämmelserna i 24 kap. 2 § första punkten RB vilka syftar till att framtvunga identitetsuppgifter. Vidare har myndigheten tillagt att det fanns risk för att BB genom att bege sig från riket skulle kunna undandra sig lagföring eller straff (24 kap. 2 § andra punkten RB). Jag vill först framhålla att det inte finns någon allmän skyldighet att medföra en identitetshandling. Polisen kan inte heller med stöd av nämnda regler kräva att en för brott misstänkt person uppvisar en identitetshandling i andra fall än när hans uppgifter om namn och hemvist kan antas vara osanna (JO 1997/98 s. 147). Det är oklart om BB uppgav namn och adress redan till polismännen på platsen, och det saknas – om så var fallet – även underlag för att bedöma om BB:s uppgifter om sin identitet kunde antas vara osanna. Det kan således inte uteslutas att det var formellt möjligt att gripa och föra BB till polisstationen.

När det sedan gäller handlandet på polisstationen är det klarlagt att BB senast i samband med upprättandet av polisanmälan kl. 15.47 uppgav namn och adress, dvs. att hon bodde hos bekanta i närheten av affären. Vidare hade BB ett COOP-kort tillhörigt AA, som vid kontroll visade sig just bo i närheten av affären. AA kom även senare på kvällen till polishuset med BB:s pass. Det hade alltså, vilket polismyndigheten också framhållit, redan i ett tidigt skede av utredningen varit möjligt att vidta åtgärder för att fastställa BB:s identitet. Om så skett, hade beslutet om gripande kunnat hävas betydligt tidigare.

Som framgår av polismyndighetens remissvar gjorde emellertid kommissarien GG den bedömningen att förhör skulle hållas med BB innan kontakter togs för identifiering. Skälet till detta har uppgetts vara omfattningen av bedrägerierna mot COOP och misstankarna om att fler personer skulle vara inblandade. Som sagts byggde detta resonemang, enligt min uppfattning, i stor utsträckning på spekulationer. Det finns anledning att framhålla att JO, som jag tidigare har redovisat, uttalat att man vid misstanke om ett visst brott inte får tillgripa tvångsmedel på grund av ett allmänt antagande om att den misstänkte möjligen också kan ha gjort sig skyldig till annan brottslighet (JO 1990/91 s. 63). – Jag kan möjligen ha förståelse för att polismännen på plats i affären inte gjorde någon närmare analys av händelsen. Däremot anser jag att de polismän som tog ansvar för ärendet i polishuset självfallet mera ingående än vad som uppenbarligen skedde borde ha analyserat det inträffade och bl.a. frågat sig: vilka omständigheter är de facto besvärande för BB? Finns det andra tänkbara gärningsmän och förklaringar till händelsen? På vilket sätt kan BB kopplas till affärens tidigare problem? Hur skall det misstänkta brottet rubriceras? Samt, inte minst, står det i rimlig proportion till den misstänkta brottsligheten att frihetsberöva BB under flera timmar?

Enligt min uppfattning borde polisen i omedelbar anslutning till att BB fördes in till polishuset ha vidtagit åtgärder för att fastställa BB:s identitet och därefter frigett henne. Jag kan nämligen inte förstå annat än att hon endast kunde betraktas som skäligen misstänkt för bedrägligt beteende rörande ett mycket ringa belopp. Det var därför med hänsyn till proportionalitetsprincipen inte rimligt att låta frihetsberövandet, om det alls var erforderligt, bestå längre än som fordrades för identifiering. Ju mindre allvarligt brott en misstanke gäller, desto större restriktivitet fordras när det gäller användning av frihetsberövanden. Det förhållandet att polismyndigheten även hänvisat till flyktfara (24 kap. 2 § andra punkten RB) föranleder inte någon annan bedömning. Jag är således mycket kritisk till polisens hantering av ärendet i denna del.

Som framgår av utredningen sattes BB i arresten kl. 15.40. Enligt kommissarien FF, som beslutade att BB skulle tas i förvar, var skälet för åtgärden att det var nödvändigt för att utreda hennes identitet, bostadsadress och inställning till de misstänkta brotten. Denna förklaring är inte godtagbar. Som har nämnts i det föregående gäller att den som är gripen inte behöver tas i förvar om det inte är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med gripandet, ordning eller säkerhet. Några sådana omständigheter synes inte ha förelegat. Jag ställer mig mot denna bakgrund kritisk också till beslutet att sätta in BB i arresten och noterar även att polismyndigheten anfört att ärendet borde ha kunnat hanteras utan att BB placerades där.

Det har vidare kommit fram att gripandet anmäldes till åklagaren först kl. 20.15, dvs. efter drygt fem timmar. Som förklaring till dröjsmålet har hänvisats till bl.a. det förhållandet att BB först skulle höras med hjälp av tolk.

Om polisen håller ett s.k. anhållningsförhör kan, enligt ett uttalande i förarbetena till bestämmelserna i 24 kap. 8 § RB, anmälan till åklagaren om frihetsberövandet i de flesta fall anstå till efter förhöret. Är saken tveksam eller svår kan det emellertid vara nödvändigt att en anmälan om frihetsberövande görs redan före förhöret för att åklagaren skall kunna antingen själv höra den misstänkte eller lämna instruktioner om vad den misstänkte skall höras om. Om förhöret inte kan genomföras omedelbart, t.ex. på grund av att en tolk måste engageras, bör detta inte fördröja en anmälan till åklagaren (prop. 1986/87:112 s. 74). – Jag kan mot denna bakgrund ansluta mig till polismyndighetens konstaterande att kravet på skyndsamt underrättelse till åklagaren inte kan anses uppfyllt. Dröjsmålet är givetvis särskilt klandervärt med hänsyn till ärendets karaktär.

Jag noterar slutligen att BB:s adress rätteligen borde ha registrerats på det sätt polismyndigheten anfört så att de beslagtagna pantkvittona på ett enkelt sätt hade kunnat återsändas.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att de åtgärder polismyndigheten vidtog i ärendet, enligt min mening, inte stod i rimlig proportion till det brott som BB möjligen kunde misstänkas för, dvs. bedrägligt beteende avseende ett mycket ringa belopp. Den bild som framträder vid en granskning av händelsen är att polisen – i sin iver att vilja gå till botten med COOP:s tämligen omfattande problem med falska streckkoder – underlät att göra en noggrann och erforderlig analys av de få konkreta omständigheter som var för handen i det specifika fallet. Som framgått anser jag alltså att polismyndigheten har brustit i sin handläggning på en rad punkter, och myndigheten förtjänar därför allvarlig kritik.

Jag vill avslutningsvis betona att det är av stor vikt att polisen vid användande av straffprocessuella tvångsmedel noga vinnlägger sig om, förutom att de lagliga förutsättningarna för ett sådant användande är uppfyllda, att handlandet inte hamnar i konflikt med de allmänna principer som gäller för användning av tvångsmedel (se vidare om dessa principer i t.ex. Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel*, s. 18 f.)